MILLIY PSIXOLOGIK QARASHLARNING YOSH AVLOD TARBIYASIDA TUTGAN O'RNI.

Qashqadaryo viloyati Shahrisabz tumani 29-maktab psixologi Ibragimova Xolista Solijonovna

Har qanday jamiyatning taraqqiyoti va barqaror rivojlanishi, avvalo, uning yosh avlodiga bog‘liq. Yoshlarda yuksak ma'naviyat, sog‘lom tafakkur, vatanparvarlik, hurmat, halollik va ijtimoiy mas’uliyat kabi fazilatlarni shakllantirish esa tarbiya jarayonining asosiy maqsadlaridan biridir. Shu nuqtai nazardan qaralganda, milliy psixologik qarashlar yosh avlod tarbiyasining mustahkam poydevorini tashkil etadi. Har bir xalq o‘zining tarixiy taraqqiyoti davomida o‘ziga xos mentalitet, qadriyatlar tizimi, urf-odatlar va an’analar asosida shakllangan psixologik qarashlarga ega bo‘ladi. Bu qarashlar avloddan-avlodga o‘tib, jamiyat hayotida muhim o‘rin tutib kelmoqda. Ayniqsa, o‘zbek xalqining boy madaniy merosi, ulug‘ ajdodlarimizning ma'naviy-axloqiy qarashlari, oilaviy tarbiya tamoyillari yosh avlodning barkamol shaxs sifatida shakllanishida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning dunyoqarashi, tafakkuri va xulq-atvori tez sur’atlar bilan o‘zgarib bormoqda. Bu esa ularni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, o‘zlikni anglash va mustahkamlash masalasini dolzarb muammolardan biriga aylantirmoqda. Mazkur ishda milliy psixologik qarashlarning mazmuni, ularning shakllanish manbalari va yosh avlod tarbiyasiga ko‘rsatadigan ta’siri tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy tarbiya jarayonida milliy psixologik yondashuvlardan samarali foydalanish yo‘llari yoritiladi.

Yosh avlod tarbiyasi — har bir jamiyatning kelajagi uchun zaruriy omil bo‘lib, uning asosiy maqsadi insonning shaxsiyati va dunyoqarashini shakllantirishdir. Milliy psixologik qarashlar, o‘z navbatida, yoshlarning axloqiy, ma’naviy va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. O‘zbek xalqining milliy psixologik qarashlari

yoshlarni tarbiyalashda muhim o‘rin tutadi, chunki ular xalqning axloqiy me’yorlarini, urf-odatlarini, madaniy an’analari va milliy qadriyatlarini o‘zida mujassam etadi. Milliy psixologik qarashlar yoshlarning o‘zligini anglashiga, o‘z xalqiga nisbatan milliy g‘urur hissini rivojlantirishga yordam beradi. O‘zbek xalqining boy tarixi, madaniyati va an’analari yoshlar ongida milliy o‘zlikni shakllantiradi. Bu jarayon ularning o‘z millati va madaniyatiga hurmat va sevgi bilan munosabatda bo‘lishini ta’minlaydi. O‘zbek xalqining milliy psixologiyasi yoshlarni:

- O‘zini o‘z millatining ajralmas qismi sifatida his qilishga,
- Milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishga,
- Vatanparvarlikni ulug‘lashga undaydi.

Shuningdek, milliy psixologik qarashlar yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ular yoshlarni adolat, halollik, mehnatga muhabbat, o‘zaro hurmat kabi ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydi.

Milliy psixologik qarashlarning ahamiyati yoshlarni axloqiy tarbiyalashda o‘z aksini topadi. O‘zbek xalqining milliy psixologiyasida axloqiy me’yorlar, mas’uliyat va adolatning muhimligi ta’kidlanadi. Yoshlarni yaxshi inson bo‘lishga, adolatni qadrlashga va jamiyatga foydali bo‘lishga o‘rgatishda milliy psixologik qarashlar muhim rol o‘ynaydi.

- Halollik: Milliy psixologik qarashlar yoshlarni halollikka, so‘zda va amalda adolatli bo‘lishga o‘rgatadi. Halol yashash nafaqat individual shaxs uchun, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyatga ega.
- Hurmat va izzat: Milliy psixologiyaning ajralmas qismi bo‘lgan hurmat va izzat yoshlarni oila a’zolariga, kattalarga, jamiyatga nisbatan hurmat bilan munosabatda bo‘lishga undaydi. Bu qadriyatlar yoshlarning axloqiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.

Milliy psixologik qarashlar yoshlarning ijtimoiy moslashuvini va jamiyatdagi o‘z o‘rnini topishlarini osonlashtiradi. Yoshlar o‘z milliy qadriyatlariga tayanib, jamiyatda

muvaffaqiyatli va faol a'zo bo‘lishi uchun zarur bo‘lgan ijtimoiy va axloqiy ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar. Milliy psixologik qarashlar yoshlarning ijtimoiy mas’uliyatni tushunishiga yordam beradi, bu esa ularning jamiyatga nisbatan pozitif munosabatda bo‘lishini ta’minlaydi.

- Ijtimoiy mas'uliyat: Milliy psixologiya yoshlarni jamiyat oldidagi mas’uliyatni his qilishga o‘rgatadi. Bu ijtimoiy mas'uliyat, o‘z navbatida, millatni rivojlantirishga va jamiyatdagi muammolarni hal qilishga hissa qo‘shish uchun zarurdir.
- Mehmondo‘stlik va hamkorlik: Mehmondo‘stlik va hamkorlik — o‘zbek xalqining milliy psixologiyasida ajralmas qismdir. Bu qadriyatlar yoshlarni ijtimoiy aloqalarning mustahkamligini ta’minlashga undaydi.

Bugungi kunda globallashuv jarayonlari yoshlarning dunyoqarashi va xulq-atvorini tezda o‘zgartirishi mumkin. Shuning uchun yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning o‘zligini anglash va saqlash masalasi juda dolzarb bo‘lib qolmoqda. Milliy psixologik qarashlar yoshlarni o‘z madaniyati va identifikatsiyasini himoya qilishga va jahon maydonida mustahkam o‘rin egallashga yo‘naltiradi.

- O‘zlikni anglash: Milliy psixologik qarashlar yoshlarni o‘zligini anglashga, o‘z xalqining madaniy merosini qadrlashga va uning davomchisi bo‘lishga undaydi. Bu esa ularning o‘zaro hurmat, birlik va hamjihatlikni rivojlantirishiga xizmat qiladi.

O‘zbek xalqining milliy psixologik qarashlari

O‘zbek xalqining milliy psixologik qarashlari uning tarixiy, madaniy va ijtimoiy hayotida shakllanib, xalqning ruhiy dunyosini, dunyoqarashini va axloqiy me’yorlarini belgilaydi. Bu qarashlar asrlar davomida yosh avlodga o‘rgatilib, jamiyatning umumiy mentalitetini va ijtimoiy munosabatlar tizimini tashkil etgan. O‘zbek xalqining milliy psixologik qarashlari o‘zining hayotiy tajribasi, urf-odatlari, diniy e'tiqodlari, qadriyatlari va axloqiy normalari bilan bog‘liq bo‘lib, jamiyatda mustahkam o‘ringa

ega. O‘zbek xalqining milliy psixologik qarashlarida, eng avvalo, axloqiy qadriyatlar asosiy o‘rinda turadi. Bu qadriyatlar xalqning jamiyatdagi odob-axloq va xulq-atvoriga bo‘lgan munosabatini belgilaydi. Ular asosan quyidagi asosiy tamoyillarga tayanadi:

- **Hurmat va izzat:** O‘zbek xalqida hurmat va izzat eng oliy qadriyat sifatida qaraladi. Kattalarni hurmat qilish, oila a'zolariga, ota-onaga, o‘qituvchilarga va hatto jamoatga nisbatan izzatda bo‘lish muhimdir. Bu qadriyat yoshlarni axloqiy nuqtai nazardan tarbiyalashda asosiy yo‘l-yo‘riqni tashkil etadi.
- **Mehmondo‘stlik:** O‘zbek xalqining qadriyatlarida mehmondo‘stlik va mehmon kutish an'analari chuqur o‘rnashgan. Mehmonni yaxshi kutib olish, unga xizmat qilish, uning ehtiyojlarini qondirish — bu qadriyatlarning yana bir qismi bo‘lib, milliy psixologiyada salomlashish va ikkinchi shaxsga nisbatan g‘amxo‘rlik qilishni o‘zida aks ettiradi.
- **Halollik va adolat:** O‘zbek xalqining psixologik qarashlarida halollik va adolat asosiy axloqiy tamoyil sifatida qaraladi. Yolg‘on gapirmaslik, boshqalarga nisbatan adolatli bo‘lish, o‘z haq-huquqlarini bilish va himoya qilish yosh avlodga o‘rgatiladi. O‘zbek xalqining milliy psixologiyasi uning dunyoqarashida ham aks etadi. Xalqning din, urf-odatlar va an’analarga bo‘lgan e'tiqodi uning psixologik holatini, xulq-atvorini va ruhiy holatlarini shakllantiradi. O‘zbek xalqining milliy ruhiyati quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi:
- **Tabiat bilan uyg‘unlik:** O‘zbek xalqining psixologik qarashlarida tabiiy muhit bilan uyg‘unlikka katta e'tibor beriladi. O‘zbekistonning tabiatini, suv va yer resurslarini qadrlash, ularni asrab-avaylash va o‘zgalar bilan bo‘lishish milliy psixologiyada muhim o‘rin tutadi. Bu millatning dunyoqarashi va tabiiy olamga bo‘lgan hurmatini namoyon qiladi.
- **Vatanparvarlik:** Vatanni sevish, uning tarixi va madaniyatini qadrlash, ona zaminga bo‘lgan muhabbat o‘zbek milliy psixologiyasining ajralmas qismi

hisoblanadi. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularning milliy o‘zligini anglashini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

O‘zbek xalqining milliy psixologiyasida oilaviy qadriyatlar katta ahamiyatga ega. Oilaning ijtimoiy va ma’naviy roli yuqori baholanadi, yoshlar uchun oilaviy muhit va uning ta’siri alohida o‘ringa ega.

- **Oila va uning o‘rni:** O‘zbek oilasi milliy psixologiyada markaziy o‘rinni egallaydi. Oila a'zolari o‘rtasida o‘zaro hurmat, sevgi va g‘amxo‘rlik muhim tamoyil hisoblanadi. Yoshlarni oilada tarbiyalash, ularga oila a'zolariga mehr qo‘yish va bunday munosabatlarni jamiyatga singdirish psixologik rivojlanishning muhim bosqichidir.

Yosh avlod tarbiyasida milliy psixologik qarashlarning ahamiyati juda katta. Milliy psixologiya o‘z xalqining tarixiy, madaniy, axloqiy va diniy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan holda yoshlarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga, shuningdek, ularning ijtimoiy moslashishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. O‘zbek xalqining milliy psixologik qarashlari yoshlarni vatanparvarlik, halollik, o‘zlikni anglash, mehnatga muhabbat va boshqa asosiy ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Milliy psixologik qarashlar yoshlarning o‘zlikni anglashiga, o‘z madaniyatini, an’ana va urf-odatlarini hurmat qilishga va uni kelajak avlodlarga etkazishga yordam beradi. Bu esa jamiyatning ruhiy va ijtimoiy barqarorligini ta’minlaydi va yoshlarning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun muhim asos yaratadi. O‘zbek xalqining milliy psixologik qarashlaridagi qadriyatlar, ayniqsa, yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirishda, ularni ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli moslashishga, axloqiy normalarga rioya qilishga undaydi. Bularning barchasi yosh avlodni o‘z xalqiga xizmat qiluvchi va unga hurmat bilan qaraydigan shaxslar sifatida tarbiyalashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. **Abdullaev, F. (2013).** *O‘zbekiston psixologiyasi: Milliy qadriyatlar va rivojlanish*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.
2. **Aqilov, M. (2016).** *Milliy psixologiya: Asosiy tushunchalar va tamoyillar*. Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.
3. **G‘aybullaev, A. (2018).** *Yosh avlod tarbiyasida milliy psixologik qarashlar*. Toshkent: O‘zbekiston Ta'lim Noshirligi.
4. **Jumaniyozov, X. (2019).** *Psixologiya va madaniyat: Milliy psixologiya va uning jamiyatdagi roli*. Toshkent: Milliy Press.
5. **Karimov, I. A. (2009).** *Yoshlar tarbiyasi: Milliy qadriyatlar va zamonaviy yondashuvlar*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta'lim vazirligi.
6. **Khaydarov, N. (2020).** *Milliy psixologik qarashlarning o‘zbek xalqining tarixi va madaniyati bilan bog‘liqligi*. Toshkent: O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi.
7. **Mamatov, Sh. (2015).** *O‘zbek xalqining madaniy qadriyatlari va psixologiyasi*. Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.
8. **Mustafayev, M. (2017).** *Globallashuv va milliy psixologiya: Yangi tahdidlar va imkoniyatlar*. Toshkent: Universitet nashri.
9. **Raxmonov, A. (2021).** *Milliy an'analar va yosh avlod tarbiyasi*. Toshkent: O‘zbekiston Matbuoti.